

Sobre les llengües d'Europa, 2

Joan F. Mira

És justament quan es percep el perill de deixar de ser allò que hom era o imagina que era que es lliga el projecte nacional a un projecte lingüístic. Totes les societats nacionals de l'Europa contemporània, amb estat o amb aspiracions a alguna forma d'estat, han tingut un "programa" d'aquesta mena al llarg dels segles XIX i XX. En la seua forma més elaborada, els objectius són sempre els mateixos: una llengua *unificada*, un estàndard comú, contra els perills de la disgregació; una llengua *depurada* de tot allò que és vist com a aliè, adherència estranya; i una llengua efectivament *nacional* i *pròpia*, que reocupe tots els espais que ha arribat a ocupar la llengua no pròpia, la d'una altra nació. Aquest projecte no sol funcionar sense resistències externes o internes. Resistència de la llengua que ha de ser desplaçada: resistència de l'alemany a Bohèmia, fracassada i amb complet desplaçament final; resistència de l'espanyol als Països Catalans, amb un èxit ben notable; resistència de l'anglès a Irlanda, amb un èxit gairebé perfecte... O resistències a un estàndard unificador: el conflicte entre *Landsmal* i *Riksmal* a Noruega o entre *katharevousa* i *demotikí* a Grècia, els recels davant de l'*euskera batua*, la improbable reunificació del gallec amb el portuguès, els embolics de poca o molta substància a propòsit del "català" i el "valencià"... Aquesta codificació (la literatural) pot ser també un factor decisiu en la formació d'una societat de cultura nacional. Quan el clero eslovac, a partir del segle XVII, difonia una literatura religiosa en la llengua del país, posava els fonaments que farien d'un dialecte txec una llengua autònoma, de manera que, més tard, la resistència a la magiarització (quan Eslovàquia pertanyia al regne d'Hongria) no va donar lloc a un nacionalisme panbohemi, com predicaven a Praga, sinó a una afirmació autònoma de la nació eslovaca. El serbo-croat, llengua de nom compost (com el *valencià-català*?) ha utilitzat durant segles una doble escriptura, ciríl·lica a Sèrbia i llatina a Croàcia, i durant el temps suposadament feliç de la Iugoslàvia de Tito tothom considerava que era en definitiva un sol idioma, i fins i tot els serbis empraven cada vegada més la grafia llatina (això ho vaig comprovar els anys vuitanta a Belgrad). L'esclatament de la federació, el conflicte sagnant, la renovació d'odis antics han fet que serbis i croats (i els seus governs, escoles, llibres i diaris) afirmen ara que parlen llengües diferents, i el nom comú difícilment pot funcionar a Bòsnia com funcionava abans. Per posar una comparació odiosa: si Croàcia, Sèrbia i Bòsnia entren algun dia en la Unió Europea hi entraran amb tres llengües i amb dos alfabetos?

Els exemples, sense eixir d'Europa, es podrien multiplicar, i tots tindrien un denominador comú, que és la relació estreta entre idioma i política, entre llengua i poder, entre l'existència d'una llengua "cultura" i la seua condició institucional, i entre

aquesta condició i la seua afirmació interior i exterior. No parle de la llengua en general, sinó d'aquesta llengua particular, que quan és vista com a codificada i culta, i sobretot quan és reconeguda des de fora amb valor i dignitat igual a les altres llengües. I el "valor" i la dignitat no són només resultats del coneixement, sinó del reconeixement: ser la llengua o cultura convidada a fires internacionals del llibre, ser traduïda a molts altres idiomes, ser ensenyada en universitats estrangeres, ...o ser reconeguda com a llengua de la Unió Europea. Perquè la llengua pròpia no pot ser vista com a inferior, indigna de reconeixement públic com a igual, ...sota pena de depressió general, o de ser abandonada a la primera ocasió o coacció. Com afirmava el gran lingüista Meillet, "*une langue ne subsiste que misérablement là où elle n'est pas soutenue par un sentiment national*". I aquesta és també la història moderna d'Europa, d'Estònia a Portugal, de Suècia fins a Grècia, i de Noruega fins al País Valencià. Per això les comparacions són tan odioses i les perspectives són tan diferents. Perquè és matèria de poder i de política, matèria ideològica, matèria substancial.

"El 'valor' i la dignitat no són només resultats del coneixement, sinó del reconeixement: ser la llengua o cultura convidada a fires internacionals del llibre, ser traduïda a molts altres idiomes, ser ensenyada en universitats estrangeres, ...o ser reconeguda com a llengua de la Unió Europea. Perquè la llengua pròpia no pot ser vista com a inferior, indigna de reconeixement públic com a igual, ...sota pena de depressió general, o de ser abandonada a la primera ocasió o coacció"